

Határozatok Tára

JULIANE KOKOTT
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2017. február 16.¹

C-74/16. sz. ügy

**Congregación de Escuelas Pías Provincia Betania
kontra
Ayuntamiento de Getafe**

(a Juzgado de lo Contencioso-administrativo n° 4 de Madrid [madridi 4. sz. közigazgatási bíróság, Spanyolország] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem)

„Verseny — Állami támogatások — Az EUMSZ 107. cikk (1) bekezdése — Építkezésekre, létesítményekre és építési munkálatokra kivetett spanyol adó — A katolikus egyház adómentessége — A katolikus egyház gazdasági és nem gazdasági tevékenységének megkülönböztetése — A katolikus egyház nem szigorúan vallási célú tevékenységei — A katolikus egyház szociális, kulturális vagy oktatáspolitikai megbízás keretében végzett tevékenységei — Egyházak, vallási szervezetek és vallási közösségek — EUMSZ 17. cikk — EUMSZ 351. cikk”

I – Bevezetés

1. Az EUMSZ 107. cikk (1) bekezdése értelmében vett tiltott állami támogatásnak minősül-e, ha valamely tagállam meghatározott adók alól mentesít valamely vallási közösséget, méghozzá nem szigorúan vallási célú tevékenységek esetében is? A jelen ügyben a spanyol bíróság lényegében e kérdés tisztázására kéri a Bíróságot.

2. A kérdés hátterében különböző adómentességek állnak, amelyeket a Spanyol Királyság a Szentszékkal 1979-ben kötött nemzetközi jogi megállapodás alapján biztosít a katolikus egyháznak. E megállapodásra hivatkozva a szóban forgó ügyben a katolikus egyház egyházi iskola fenntartójaként vissza akarja kapni azt az önkormányzati adót, amelyet az egyik iskolaépületet érintő építési munkálatok tekintetében fizetett.

3. Mivel az uniós versenyjogot csak vállalkozásokra kell alkalmazni, ennek az ügynek a megoldása a gazdasági és nem gazdasági tevékenységek nem minden esetben egyszerű elhatárolásától függ. Korábbi ítéletekből² régóta közismert, hogy különösen az oktatási ágazat áll a vállalkozási és a szociális, vagy éppen kulturális feladatok határán.

¹ — Eredeti nyelv: német.

² — Lásd különösen: 1988. szeptember 27-i Humbel és Edel ítélet (263/86, EU:C:1988:451); 1993. december 7-i Wirth-ítélet (C-109/92, EU:C:1993:916); 2007. szeptember 11-i Schwarz és Gootjes-Schwarz ítélet (C-76/05, EU:C:2007:492); 2007. szeptember 11-i Bizottság kontra Németország ítélet (C-318/05, EU:C:2007:495); továbbá az EFTA Bíróság 2008. február 21-i Private Barnehagers kontra EFTA Felügyeleti Hatóság ítélete (E-5/07, *Report of the EFTA Court*, 2008., 61. o.).

4. A jelen ügyben azonban új dimenzió tárul fel a problémakörben azáltal, hogy az végső soron az állam és az egyház viszonyát érinti, amelynek az EUMSZ 17. cikk által különös figyelmet szentel az uniós elsődleges jog. Aktuálisabb nem is lehetne az ügy a vallás és a vallási közösségek modern európai társadalomban betöltött szerepével kapcsolatos, gyakran igen szenvedélyes vita³ miatt. A felvetett jogi kérdések Spanyolország mellett több más tagállam számára is érdekesek lehetnek.

5. Mivel a Spanyolország és a Szentszék közötti megállapodás Spanyolország Európai Közösségekhez való csatlakozása előtt jött létre, a kérdés megválaszolása során figyelembe kell venni az EUMSZ 108. cikket és az EUMSZ 351. cikket is.

II – Jogi háttér

A – Az uniós jog

6. A jelen ügy uniós jogi háttérét az EUM-Szerződés VII. címének „Versenyszabályok” című 1. fejezetében található EUMSZ 107. cikk (1) bekezdése adja:

„Ha a Szerződések másként nem rendelkeznek, a belső piaccal összeegyeztethetetlen a tagállamok által vagy állami forrásból bármilyen formában nyújtott olyan támogatás, amely bizonyos vállalkozásoknak vagy bizonyos áruk termelésének előnyben részesítése által torzítja a versenyt, vagy azzal fenyeget, amennyiben ez érinti a tagállamok közötti kereskedelmet.”

7. Utalni kell továbbá az EUM-Szerződés Első Részének „Általánosan alkalmazandó rendelkezések” című II. címében található EUMSZ 17. cikk (1) bekezdésére is, amely szerint:

„Az Unió tiszteletben tartja és nem sérti az egyházak és vallási szervezetek vagy közösségek nemzeti jog szerinti jogállását a tagállamokban.”

8. Jelentős végül az EUM-Szerződés „Általános és záró rendelkezések” című hetedik részének egyik rendelkezése, az EUMSZ 351. cikk:

„Az egyrészt egy vagy több tagállam, másrészt egy vagy több harmadik állam által egymás között 1958. január 1-je előtt, illetve a csatlakozó államok esetében a csatlakozásukat megelőzően kötött megállapodásokból eredő jogokat és kötelezettségeket a Szerződések rendelkezései nem érintik.

Annyiban, amennyiben ezek a megállapodások nem egyeztethetőek össze a Szerződésekkel, az érintett tagállam vagy tagállamok megteszik a megfelelő lépéseket a megállapított összeegyeztethetlenség kiküszöbölésére. A tagállamok e cél érdekében szükség esetén segítséget nyújtanak egymásnak, és amennyiben indokolt, egységes magatartást tanúsítanak.

Az első bekezdésben említett megállapodások alkalmazása során a tagállamok figyelembe veszik azt, hogy a Szerződések szerint az egyes tagállamok által nyújtott előnyök az Unió létrehozásának szerves részét képezik, és ezáltal elválaszthatatlanul összekapcsolódnak a közös intézmények létrehozásával, ez utóbbiak hatáskörrel történő felruházásával, valamint ugyanilyen előnyöknek az összes többi tagállam részéről történő biztosításával.”

3 — Lásd legutóbb például: Achbita-ítélet (C-157/15); Bougnaoui és ADDH ítélet (C-188/15).

B – A nemzetközi jog

9. A Spanyol Állam és a Szentszék között 1979. január 3-án létrejött gazdasági megállapodás⁴ IV. cikke (1) bekezdése B) pontjának első albekezdése a katolikus egyház ingatlanai tekintetében biztosítja a „dologi jellegű vagy tárgyi adók, jövedelemadók és vagyonadók alóli teljes és állandó mentességet”.

10. A hivatkozott rendelkezés második albekezdéséből azonban kiderül, hogy e kivétel „nem alkalmazható a gazdasági tevékenység végzéséből és a vagyonból származó jövedelmekre, ha a használatát átengedték”, sem a „tőkenyereségekre, sem pedig a jövedelemadó okán a forrásadó hatálya alá tartozó bevételekre”.

11. Az 1979. évi megállapodás VI. cikkében szereplő konfliktusrendező mechanizmus szerint a Szentszék és a spanyol kormány vállalja, hogy kölcsönös egyetértésben és a megállapodásban szereplő elvek tiszteletben tartásával oldják meg a megállapodás értelmezésével és alkalmazásával összefüggésben felmerült problémákat.

C – A nemzeti jog

12. A Spanyolországban az építkezésekre, létesítményekre és építési munkálatokra kivetett adó⁵ egy 1988. évi törvényben gyökeredzik. Akkoriban a helyi pénzügyeket szabályozó törvény⁶ 100. cikkének (1) bekezdésén alapult, a 2004. március 5-i 2/2004. sz. királyi törvényerejű rendelet⁷ szerinti változatban.⁸ Helyi, közvetett tárgyi adóról van szó, amely a spanyol önkormányzatokat illeti.

13. 2001. június 5-i rendeletével⁹ a spanyol pénzügyminisztérium egyértelművé tette, hogy az építkezésekre, létesítményekre és építési munkálatokra kivetett adó az 1979. évi megállapodás IV. cikke (1) bekezdése B) pontjának hatálya alá tartozik. Ezt a 2001. évi rendeletet később úgy pontosította a 2009. október 15-i rendelet,¹⁰ hogy a hivatkozott adómentesség csak az ingatlanadó¹¹ alól mentes ingatlanokat érinti, azaz azon ingatlanokat, amelyeket kizárólag vallási céloknak szentelnek.¹² A 2009. évi rendeletet azonban az Audiencia Nacional (országos hatáskörű bíróság) 2013. december 9-én hatályon kívül helyezte, mivel az 1979. évi megállapodás IV. cikke (1) bekezdésének B) pontjával és a VI. cikkel ellentétesnek minősült.¹³

III – A tényállás és az alapeljárás

14. A Congregación de Escuelas Pías Provincia de Betania (piarista iskolák kongregációja, betániai rendtartomány) (Comunidad de Casa de Escuelas Pías de Getafe, PP. Escolapios, a getafei piarista iskola rendházának közössége, Piarista rend)¹⁴ a katolikus egyház egyik szervezete, és mint ilyen, az 1979. évi megállapodás hatálya alá tartozik. Az említett szervezet a tulajdonosa azon ingatlannak a Madrid közelében fekvő getafei önkormányzat területén, amelyen a „La Inmaculada” iskola található.

4 — BOE 300. sz., 1979. december 15., 28782. o. (a továbbiakban: 1979. évi megállapodás vagy csupán megállapodás).

5 — Impuesto sobre Construcciones, Instalaciones y Obras (az építkezésekre, létesítményekre és építési munkálatokra kivetett adó (a továbbiakban: ICIO)).

6 — Ley reguladora de las Haciendas Locales.

7 — Real Decreto Legislativo.

8 — BOE 59. sz., 2004. március 9., 10284. o.

9 — BOE 144. sz., 2001. június 16., 21427. o. (a továbbiakban: 2001. évi rendelet).

10 — EHA/2814/2009, BOE 254. sz., 2009. október 21., 88046. o. (a továbbiakban: 2009. évi rendelet).

11 — Impuesto sobre Bienes Inmuebles (IBI).

12 — A spanyol kormány szerint erre az egyértelműsítésre „a spanyol püspöki konferencia egyetértésével” került sor, és arra szolgált, hogy eloszlassa az Európai Bizottság által az állami támogatások tilalmával kapcsolatban kifejezésre juttatott aggodalmakat (SA.22829. sz., Spanyolország – katolikus intézmények adómentessége [E 2/2007]).

13 — ECLI:ES:AN:2013:5382 (utóbbi ítéletet helybenhagyta a spanyol Tribunal Supremo 2014. november 19-i ítélete, ECLI:ES:TS:2014:4901).

14 — A továbbiakban: Congregación.

15. 2011. március 4-én a Congregación engedélyt kért a getafei önkormányzattól az ingatlan egyik önálló épületének átépítésére és kibővítésére. A hivatkozott épület az iskola előadótermeként működik. Azt tervezték, hogy az előadóteremben felszerelnek 450 ülőhelyet összejövetelekre, kurzusok és konferenciák stb. tartására.

16. Az építési engedélyt 2011. április 28-án adták meg, amihez a Congregación az építkezésekre, létesítményekre és építési munkálatokra kivetett, 23 730,41 euró összegű adót volt köteles megfizetni.

17. Később azonban a Congregación az 1979. évi megállapodás IV. cikke (1) bekezdésének B) pontjára hivatkozva kérelmet nyújtott be az általa megfizetett adó visszatérítése iránt.

18. Az önkormányzat adóügyi szerve¹⁵ 2013. november 6-i határozatával elutasította a hivatkozott kérelmet. Indokolásként kifejtette, hogy a mentesség nem alkalmazható, mivel olyan tevékenységről van szó, amely nem kapcsolódik a katolikus egyház vallási céljaihoz. A Congregación kifogását követően az önkormányzat adóügyi szerve vezetőjének 2014. február 27-i határozata helybenhagyta az elutasító határozatot. A Congregación ez utóbbi határozat ellen 2014. május 21-én keresetet nyújtott be a kérdést előterjesztő Juzgado de lo Contencioso-administrativo n° 4 de Madrid (madridi 4. sz. közigazgatási bíróság) bírósághoz.

IV – Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem és a Bíróság előtti eljárás

19. 2016. január 26-i végzésében a Juzgado de lo Contencioso-administrativo n° 4 de Madrid (madridi 4. sz. közigazgatási bíróság) az EUMSZ 267. cikk alapján a következő kérdést terjesztette a Bíróság elé előzetes döntéshozatalra:

Ellentétes-e az EUMSZ 107. cikk (1) bekezdésével az építkezésekre, létesítményekre és építési munkálatokra kivetett adó alól a katolikus egyháznak az olyan ingatlanokon végzett ilyen munkák tekintetében biztosított mentesség, amelyek nem szigorúan vallási célú gazdasági tevékenység végzésére szolgálnak?

20. A Bíróság előtti eljárásban a Spanyol Királyság, valamint az Európai Bizottság terjesztett elő írásbeli észrevételeket. A 2017. január 10-i tárgyaláson a hivatkozott résztvevők mellett az alapügyben eljáró félként képviseltette magát a Congregación és az Ayuntamiento de Getafe is.

15 — Órgano de Gestión Tributaria.

V – Értékelés

A – Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem elfogadhatóságáról

21. A Bíróság eljárási szabályzatának 94. cikke szerint¹⁶ az előterjesztett kérdéseken kívül az előzetes döntéshozatal iránti kérelemnek tartalmaznia kell az alapügy ténybeli és szabályozási keretére vonatkozó szükséges információkat. A kérdést előterjesztő bíróságnak továbbá ki kell fejtenie, hogy milyen kapcsolat áll fenn az értelmezendő uniós jogi rendelkezések és az alapügy között, valamint be kell mutatnia az említett rendelkezések értelmezésére vagy érvényességére irányuló kétségeinek alapjául szolgáló indokokat. Az ítélkezési gyakorlat szerint a versenyjogi eljárásokban különös jelentőséggel bírnak a ténybeli és jogszabályi háttérre vonatkozó információk.¹⁷

22. Mindezek alapján a spanyol kormány és a Bizottság is kételkedik a jelen ügyben az előzetes döntéshozatal iránti kérelem elfogadhatóságában. Számomra azonban egyik felhozott kifogás sem helytálló.

23. Nem meggyőző először a spanyol kormány azon kritikája, hogy az előzetes döntéshozatal iránti kérelem tisztán hipotetikus kérdést vet fel, és az uniós jognak az alapügy realitásával semmilyen kapcsolatban nem álló szakértői értelmezésére irányul.

24. Egyrészt ugyanis az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az uniós jogra vonatkozó kérdések releváns voltát vélelmezni kell,¹⁸ és a kérdést előterjesztő bíróság mérlegelési mozgásterrel rendelkezik e tekintetben.¹⁹ Másrészt a szóban forgó ügyben egyáltalán nem nyilvánvaló, hogy az EUMSZ 107. cikk kért értelmezése ne állna kapcsolatban az alapügy realitásával vagy tárgyával. Az EUMSZ 107. cikk (1) bekezdésének helyes értelmezése sokkal inkább jelentőséggel bír a Congregación keresetének sorsa szempontjából, hiszen csak akkor biztosítható számára a kért adómentesség, ha az nem ellentétes az állami támogatásokról szóló uniós jogi rendelkezésekkel. A kérdést előterjesztő bíróság ezzel összefüggésben felmerült kétségei kellően egyértelműen kiderülnek az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból.

25. Ami másodszor az alapügy jogi keretének bemutatását illeti, úgy az előzetes döntéshozatalra utaló határozat a spanyol kormány álláspontjával szemben nem szenved nyilvánvaló hiányosságoktól. Az előzetes döntéshozatalra utaló határozat érthetően bemutatja a spanyol adójog irányadó rendelkezéseit és az 1979. évi megállapodás irányadó nemzetközi jogi rendelkezéseit. A spanyol kormány egyebekben nem azonosította azokat a jogszabályokat, amelyeket a kérdést előterjesztő bíróság tévesen hivatkozott vagy nem említett.

26. Harmadszor az előzetes döntéshozatalra utaló határozat megfelelő mértékben mutatja be az alapügy ténybeli keretét. A spanyol kormány és a Bizottság helyesen észleli, hogy a kérdést előterjesztő bíróság részletezhette volna általában a Congregación oktatási területen végzett tevékenységét, valamint különösen a szóban forgó épület használatát. Az előzetes döntéshozatalra utaló határozat ugyanakkor

16 — Az eljárási szabályzat 94. cikke tiszteletben tartásának szükségességét hangsúlyozza a Bíróság például a 2016. május 12-i Security Service és társai végzésben (C-692/15–C-694/15, EU:C:2016:344, 18. pont). Már az azt megelőző állandó ítélkezési gyakorlat is azonos tartalmú elfogadhatósági követelményeket fogalmazott meg az előzetes döntéshozatal iránti kérelmekre vonatkozóan; lásd többek között: 2012. április 24-i Kamberaj-ítélet (C-571/10, EU:C:2012:233, 42. pont); 2016. december 21-i Vervloet és társai ítélet (C-76/15, EU:C:2016:975, 56. és 57. pont).

17 — Ebben az értelemben: 2002. október 8-i Viacom-végzés (C-190/02, EU:C:2002:569, 21. és 22. pont); 2008. január 31-i Centro Europa 7 ítélet (C-380/05, EU:C:2008:59, 58. pont); 2013. november 21-i Deutsche Lufthansa ítélet (C-284/12, EU:C:2013:755, 20. pont); 2014. február 13-i Airport Shuttle Express és társai ítélet (C-162/12 és C-163/12, EU:C:2014:74, 38. pont).

18 — 1999. szeptember 7-i Beck és Bergdorf ítélet (C-355/97, EU:C:1999:391, 22. pont); 2015. június 16-i Gauweiler és társai ítélet (C-62/14, EU:C:2015:400, 25. pont); 2016. szeptember 6-i Petruhhin-ítélet (C-182/15, EU:C:2016:630, 20. pont); 2016. december 21-i Vervloet és társai ítélet (C-76/15, EU:C:2016:975, 57. pont).

19 — 2008. június 24-i Commune de Mesquer ítélet (C-188/07, EU:C:2008:359, 31. pont); 2012. február 28-i Inter-Environnement Wallonie és Terre wallonne ítélet (C-41/11, EU:C:2012:103, 36. pont).

tartalmazza valamennyi, az előterjesztett kérdés megértését biztosító és annak hatályával összefüggő szükséges információt. Ez derül ki nem utolsósorban a spanyol kormány és a Bizottság által a Bírósághoz benyújtott állásfoglalásokból,²⁰ amelyekre az Ayuntamiento de Getafe (getafei önkormányzat) helyesen hivatkozott a tárgyaláson.

27. A fentiekből következően az előzetes döntéshozatal iránti kérelem elfogadható.

B – Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés érdemi értékelése

28. A kérdést előterjesztő bíróság lényegében azt kívánja megtudni kérdésével, hogy az EUMSZ 107. cikk (1) bekezdése szerinti tiltott állami támogatásnak tekintendő-e a szóban forgó adómentesség iskolai épületekre való alkalmazása.

1. Az állami támogatásról szóló uniós jogi rendelkezések alkalmazhatósága

29. Először is azt kell megvizsgálni, hogy az állami támogatások EUMSZ 107. cikk (1) bekezdése szerinti tilalma egyáltalán alkalmazható-e a szóban forgóhoz hasonló esetben, ha belegondolunk, hogy az EUMSZ 17. cikk a tagállamokbeli egyházak²¹ jogállásának tiszteletben tartására kötelezi az Uniót, valamint arra, hogy ne sértsék meg azt.²²

30. A Lisszaboni Szerződés a hivatkozott EUMSZ 17. cikkel olyan rendelkezést vett át, amely már az Európai alkotmány létrehozásáról szóló szerződés²³ 1–52. cikkében is szerepelt, és amelynek eredete az egyházak és világnézeti szervezetek jogállásáról szóló, 1997-ben elfogadott nyilatkozatra²⁴ vezethető vissza.

31. Végül az EUMSZ 17. cikk pontosítja és kiegészíti az EUSZ 4. cikk (2) bekezdésében rögzített általános előírást, miszerint tiszteletben kell tartani a tagállamok nemzeti identitását, amely elválaszthatatlan része azok alapvető politikai és alkotmányos berendezkedésének.

32. Az EUMSZ 17. cikkel kétségkívül kiemelkedő helyen szerepel az egyházak tagállamokban betöltött különös társadalmi szerepe. Ezt a rendelkezést azonban nem értelmezhetjük olyan területi kivételként, amely szerint az egyházak tevékenysége általános módon kikerül az uniós jog hatálya alól. Az uniós jognak különösen ott kell érvényesülnie, ahol az egyházak gazdasági tevékenységet végeznek,²⁵ hasonlóképpen ahhoz, amit a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata a sportklubok, illetve sportszövetségek,²⁶ és oktatási intézmények²⁷ esetében elismer.

20 — Ugyanebben az értelemben többek között lásd: 2011. október 18-i Boxus és társai ítélet (C-128/09–C-131/09, C-134/09 és C-135/09, EU:C:2011:667, 27. pont).

21 — Az egyszerűség kedvéért a jelen ügyben eltekintek az EUMSZ 17. cikkben ugyancsak hivatkozott „vallási szervezetek vagy közösségek” külön említésétől.

22 — Amennyiben a Bíróság előtti tárgyaláson a Congregación a vallásszabadságra (az Alapjogi Charta 10. cikke) hivatkozott, úgy megfelelően alkalmazandók az EUMSZ 17. cikkel kapcsolatos megjegyzéseim.

23 — Rómában, 2004. október 29-én írták alá (HL 2004. C 310., 1. o.).

24 — Az 1997. október 2-án aláírt Amszterdami Szerződést elfogadó kormányközi konferencia záróokmányához csatolt 11. nyilatkozat (HL 1997. C 340., 133. o.).

25 — 1988. október 5-i Steymann-ítélet (196/87, EU:C:1988:475, 9. és 14. pont); 2000. március 14-i Église de scientologie ítélet (C-54/99, EU:C:2000:124).

26 — 1974. december 12-i Walrave és Koch ítélet (36/74, EU:C:1974:140); 1995. december 15-i Bosman-ítélet (C-415/93, EU:C:1995:463); 2006. július 18-i Meca-Medina és Majcen kontra Bizottság ítélet (C-519/04 P, EU:C:2006:492); 2008. július 1-jei MOTOE-ítélet (C-49/07, EU:C:2008:376); 2010. március 16-i Olympique Lyonnais ítélet (C-325/08, EU:C:2010:143).

27 — 2007. szeptember 11-i Schwarz és Gootjes-Schwarz ítélet (C-76/05, EU:C:2007:492); 2007. szeptember 11-i Bizottság kontra Németország ítélet (C-318/05, EU:C:2007:495).

33. Az EUMSZ 17. cikk különös jelentősége a szóban forgóhoz hasonló esetben tehát nem abból fakad például, hogy az egyházak tevékenysége általánosan kikerül az uniós jog hatálya alól, hanem sokkal inkább abból, hogy *az uniós jog értelmezése és alkalmazása során* tiszteletben kell tartani az egyházak jogállását, és nem szabad azt megsérteni.

2. Az állami támogatás EUMSZ 107. cikk (1) bekezdése szerinti fogalma

34. Az állami támogatások EUMSZ 107. cikk (1) bekezdése szerinti tilalmának célja elkerülni, hogy a tagállamok közötti kereskedelmet érintsék azok az állami szervek által nyújtott előnyök, amelyek bizonyos vállalkozásoknak vagy bizonyos áruk termelésének előnyben részesítése által különböző módokon torzítják a versenyt, vagy azzal fenyegetnek.²⁸

35. Előzetes döntéshozatalra utaló határozatában a nemzeti bíró kifejezetten abból az előfeltevésből indul ki, hogy a szóban forgó iskolaépület – a tisztán vallási használattól eltérően – gazdasági célt szolgál. Ahhoz azonban, hogy olyan hasznos választ adjunk a kérdést előterjesztő bíróságnak, amely a legjobban megkönnyíti számára az alapügy eldöntését,²⁹ az EUMSZ 107. cikk (1) bekezdéséhez kapcsolódó megállapításaim keretében először azokra a feltételekre emlékeztetek, amelyek fennállása esetén uniós jogi szempontból egyáltalán gazdasági tevékenységről beszélhetünk (e tekintetben lásd az a) pontot), és ezt követően foglalkozom az állami támogatások tilalmának egyes tényállási elemeivel (e tekintetben lásd később a b) pontot).

a) Az európai versenyjog alkalmazása alapvető feltételének minősülő vállalkozás fogalma

36. Először hangsúlyozni kell, hogy az uniós versenyjog a vállalkozási tevékenységekre vonatkozik.³⁰

37. A vállalkozás fogalmát funkcionálisan kell érteni, és az kiterjed valamennyi gazdasági tevékenységet végző jogalanyra, függetlenül annak jogállásától és finanszírozásának módjától.³¹ A gazdasági tevékenységet nem folytató jogalany a versenyjog értelmében nem minősül vállalkozásnak.³²

38. Önmagában az a körülmény, hogy rendes esetben vallási, lelkipásztori és szociális feladatok ellátása áll az egyházak tevékenységének középpontjában, még nem zárja ki, hogy az egyházak egyes tevékenységei ugyanakkor a gazdasági élet részét is képezzék. A gazdasági és a nem gazdasági tevékenységek körébe tartozó tevékenységek minősítését ugyanis egy adott jogalany által végzett valamennyi tevékenység tekintetében külön-külön kell elvégezni.³³

28 — 1974. július 2-i Olaszország kontra Bizottság ítélet (173/73, EU:C:1974:71, 26. pont); 1996. július 11-i SFEI és társai ítélet (C-39/94, EU:C:1996:285, 58. pont); 2006. június 15-i Air Liquide Industries Belgium ítélet (C-393/04 és C-41/05, EU:C:2006:403, 27. pont).

29 — E tekintetben többek között lásd: 1990. december 12-i SARPP-ítélet (C-241/89, EU:C:1990:459, 8. pont); 2009. december 2-i Aventis Pasteur ítélet (C-358/08, EU:C:2009:744, 50. pont); 2014. július 17-i Leone-ítélet (C-173/13, EU:C:2014:2090, 56. és 64. pont); 2016. július 13-i Pöpperl-ítélet (C-187/15, EU:C:2016:550, 35. pont).

30 — 1977. november 16-i GB-Inno-BM-ítélet (13/77, EU:C:1977:185, 31. pont); 2007. december 11-i ETI és társai ítélet (C-280/06, EU:C:2007:775, 38. pont); 2008. június 1-jei MOTOE-ítélet (C-49/07, EU:C:2008:376, 20. pont); 2015. március 5-i Bizottság és társai kontra Versalis és társai ítélet (C-93/13 P és C-123/13 P, EU:C:2015:150, 88. pont).

31 — 1991. április 23-i Höfner és Elser ítélet (C-41/90, EU:C:1991:161, 21. pont); 2004. március 16-i AOK Bundesverband és társai ítélet (C-264/01, C-306/01, C-354/01 és C-355/01, EU:C:2004:150, 46. pont); 2015. szeptember 17-i Total kontra Bizottság ítélet (C-597/13 P, EU:C:2015:613, 33. pont); hasonlóképpen már az 1984. július 12-i Hydrotherm Gerätebau ítélet (170/83, EU:C:1984:271, 11. pont).

32 — 2002. február 19-i Wouters és társai ítélet (C-309/99, EU:C:2002:98, 112. pont).

33 — 2008. július 1-jei MOTOE-ítélet (C-49/07, EU:C:2008:376, 25. pont, utolsó mondat). Ugyanebben az értelemben: 1987. június 16-i Bizottság kontra Olaszország ítélet (118/85, EU:C:1987:283, 7. pont); 1997. március 18-i Diego Cali & Figli ítélet (C-343/95, EU:C:1997:160, 16. és 18. pont); 2002. október 24-i Aéroports de Paris kontra Bizottság ítélet (C-82/01 P, EU:C:2002:617, 75. pont); továbbá: a Viacom Outdoor ügyre vonatkozó indítványom (C-134/03, EU:C:2004:676, 72. pont); a MOTOE-ügyre vonatkozó indítványom (C-49/07, EU:C:2008:142, 49. pont).

39. A gazdasági tevékenység olyan tevékenység, amelynek keretében árukat és szolgáltatásokat kínálnak egy adott piacon.³⁴ A nonprofit jelleg vagy a nonprofit cél önmagában mindaddig nem szól a gazdasági tevékenység megállapítása ellen, amíg árukat vagy szolgáltatásokat kínálnak.³⁵

40. A Congregación az egyik iskolai épületére vonatkozó munkálatok tekintetében igényli az alapügyben vitatott adómentességet. Az adómentesség végső soron tehát a Congregación mint a „La Inmaculada” iskola fenntartója által végzett oktatási tevékenységgel van összefüggésben.

41. A konkrétan ilyen oktatási tevékenység gazdasági jellegének megállapítása az egyedi eset konkrét körülményeinek átfogó értékelésétől függ, és ez a nemzeti bíró feladata. Ennek keretében figyelembe kell venni mind az oktatás finanszírozását, mind pedig az iskolafenntartó oktatással megvalósítani kívánt feladatait és célkitűzéseit.³⁶

42. Amennyiben valamely egyházi fenntartó teljes egészében vagy túlnyomó részben kereskedelmi módon üzemelteti az oktatási intézményeit, és lényegében a tanulók vagy a szülők pénzügyi hozzájárulása és egyéb pénzértékű szolgáltatása ellenszolgáltatásaként nyújtja az ott biztosított oktatást,³⁷ akkor ennyiben az EUMSZ 56. cikk szerinti szolgáltatást nyújt,³⁸ következésképpen gazdasági tevékenységet végez.

43. Más a helyzet akkor, ha az egyházi fenntartó *nem* kereskedelmi módon, hanem az általános szociális, kulturális és oktatáspolitikai megbízása részeként működteti az oktatási intézményeit, és az azokban megvalósuló oktatás finanszírozása egyáltalán nem vagy csak elhanyagolható mértékben támaszkodik a diákok vagy szüleik hozzájárulásaira. Ilyen esetben nem nyújt az EUMSZ 56. cikk szerint szolgáltatást,³⁹ és így nem is végez gazdasági tevékenységet.

44. A kérdést előterjesztő bíróság álláspontjával szemben az egyházi oktatási szolgáltatások nem gazdasági területhez rendelése nem feltételezi, hogy magával az oktatással – és végső soron az ezen oktatás színhelyéül szolgáló épületekkel is – „szigorúan vallási célt”⁴⁰ kövessenek. Az ilyen oktatási szolgáltatások nem gazdasági jellegének megállapításához sokkal inkább elegendő, ha azokkal valódi szociális, kulturális és oktatáspolitikai célkitűzést kívánnak megvalósítani.

34 — 1988. július 18-i Bizottság kontra Olaszország ítélet (C-35/96, EU:C:1998:303, 36. pont); 2000. szeptember 12-i Pavlov és társai ítélet (C-180/98–C-184/98, EU:C:2000:428, 75. pont); 2006. január 10-i Cassa di Risparmio di Firenze és társai ítélet (C-222/04, EU:C:2006:8, 108. pont); 2008. július 1-jei MOTOE-ítélet (C-49/07, EU:C:2008:376, 22. pont); 2016. február 23-i Bizottság kontra Magyarország ítélet (C-179/14, EU:C:2016:108, 149. pont).

35 — Ugyanebben az értelemben: 2006. január 10-i Cassa di Risparmio di Firenze és társai ítélet (C-222/04, EU:C:2006:8, 122–124. pont); 2008. július 1-jei MOTOE-ítélet (C-49/07, EU:C:2008:376, 27. pont); hasonlóan: 2007. december 18-i Jundt-ítélet (C-281/06, EU:C:2007:816, 33. pont).

36 — Önmagában a körülmény, hogy az oktatási intézmények alapítása szabadon megtörténhet (az Alapjogi Charta 14. cikkének (3) bekezdése), és hogy a vallásszabadságnak is van oktatási vonulata (a Charta 10. cikke (1) bekezdésének második mondata), még semmit nem mond arról, hogy a valamely meghatározott oktatási intézményben biztosított oktatás a gazdasági élet részét képezi-e, vagy sem.

37 — Itt különösen a diákok és szüleik tárgyi adományaira kell gondolni, meghatározott épületek vagy építési munkálatok magánfinanszírozásáig terjedően.

38 — Ebben az értelemben, magán oktatási intézmények tekintetében: 1993. december 7-i Wirth-ítélet (C-109/92, EU:C:1993:916, 17. pont); 2007. szeptember 11-i Schwarz és Gootjes-Schwarz ítélet (C-76/05, EU:C:2007:492, 40. pont); 2007. szeptember 11-i Bizottság kontra Németország ítélet (C-318/05, EU:C:2007:495, 68. pont).

39 — Ebben az értelemben, állami oktatási intézmények tekintetében: 1988. szeptember 27-i Humbel és Edel ítélet (263/86, EU:C:1988:451, 17. és 18. pont); 1993. december 7-i Wirth-ítélet (C-109/92, EU:C:1993:916, 15. és 16. pont); 2007. szeptember 11-i Schwarz és Gootjes-Schwarz ítélet (C-76/05, EU:C:2007:492, 39. pont); 2007. szeptember 11-i Bizottság kontra Németország ítélet (C-318/05, EU:C:2007:495, 68. pont). Ahogyan azt az EFTA Bíróság hangsúlyozza, a szolgáltatásnyújtás szabadságához kapcsolódó ezen ítélkezési gyakorlat átvihető a versenyjogra, és különösen az állami támogatások területére (2008. február 21-i Private Barnehegers kontra EFTA Felügyeleti Hatóság ítélet [E-5/07, *Report of the EFTA Court*, 2008., 61. o.] 80–83. pontja). A Bizottság ugyanebben az értelemben gondolkodik az állami támogatás fogalmáról szóló közleményének (HL 2016. C 262., 1. o.) 28–30. pontjában.

40 — A kérdést előterjesztő bíróság kérdésének megfogalmazása szerint.

45. Ezen nézőpont mellett szól nem utolsósorban az EUMSZ 17. cikk (1) bekezdésében rögzített kötelezettség is, amely szerint tiszteletben kell tartani az egyházak különös jogállását. Ennek a jogállásnak ugyanis része, hogy az egyházak nem csupán szigorúan vallási feladatokat látnak el a társadalomban, hanem ezen túlmenően jelentősen hozzájárulnak szociális, kulturális és oktatáspolitikai célokhoz is. Amennyiben általánosságban a rendes gazdasági élethez sorolnánk az egyházak szociális, kulturális és oktatáspolitikai területen megvalósított tevékenységét, úgy félreértelmeznénk e tevékenység sajátos jellegét, és ezzel végső soron az egyházak különös jogállását.

46. Ahogyan az a tárgyaláson kiderült, a „La Inmaculada” iskola helyiségeit túlnyomó részben olyan oktatási szolgáltatások nyújtásához veszik igénybe, amelyek megfelelnek az állami iskolákban biztosított kötelező oktatásnak (úgynevezett *educación obligatoria* [kötelező oktatás], amelynek része az *educación primaria* [alapfokú oktatás] és az *educación secundaria obligatoria* [kötelező középfokú oktatás]). Ezt az oktatási szolgáltatást a Congregación és az illetékes spanyol régió – a Comunidad de Madrid (madridi autonóm önkormányzat) – között létrejött megállapodás alapján nyújtják, és oroszlánrészét közpénzekből finanszírozzák, így a diákok vagy szüleik befizetései és pénzértékű szolgáltatásaik csupán marginális szerepet töltenek be.⁴¹ Így abból lehet kiindulni, hogy a „La Inmaculada” iskola által biztosított kötelező oktatás teljes mértékben része Spanyolország oktatási rendszerének.

47. Az ilyen körülmények mindent összevetve annak megállapítása mellett szólnak, hogy a szóban forgó iskolaépület – az előadóterem – használata különös szociális, kulturális és oktatáspolitikai célt követ, és a Congregación tevékenysége ennyiben még akkor sem gazdasági jellegű, ha a diákoknak és a szülőknek a különböző köz- vagy magániskolák közötti választási lehetősége miatt az oktatási intézmények között meg is valósul bizonyos „verseny”.

48. A tárgyaláson azonban felmerült, hogy a „La Inmaculada” iskolában a kötelező oktatás mellett más, a spanyol rendszerben szabadon igénybe vehető oktatási szolgáltatást is nyújtanak, egyrészt a kisgyermekek nevelését (*educación infantil* [óvodai nevelés]), másrészt olyan további iskolai oktatást (*educación postobligatoria* [tankötelezettséget követő oktatást]), amely érettségit (*bachillerato*) vagy szakképzést (*formación profesional*) nyújt. Ahogyan azt a Congregación eljárási képviselője a Bíróságnak bemutatta, ezen szabadon igénybe vehető oktatási ajánlatok finanszírozására tandíjat szednek a diákok szüleitől.

49. Ez utóbbi tényállási elem arra utal, hogy a Congregación által a „La Inmaculada” iskolában nyújtott oktatási szolgáltatások legalább egy részének az EUMSZ 56. cikk szerinti klasszikus szolgáltatásnyújtási jellege van, vagy legalábbis nagyon hasonlít az ilyen szolgáltatásra.⁴²

50. Ilyen körülmények között abból kell kiindulni, hogy a Congregación a „La Inmaculada” iskolában nyújtott oktatási szolgáltatásaival részben gazdasági, részben nem gazdasági tevékenységet végez, és hogy ennek megfelelően a szóban forgó előadóterem sem szolgál kizárólag szociális, kulturális és oktatáspolitikai célt, hanem azt legalább részben a Congregación vállalkozási tevékenységéhez használják.

51. A Bíróság előtti eljárásban végül nem derült ki, hogy a szabadon igénybe vehető oktatás hogyan aránylik a kötelező oktatáshoz a „La Inmaculada” iskolában, így a rendelkezésünkre álló információk alapján nem becsülhető meg, hogy hogyan aránylik egymáshoz a Congregación gazdasági és nem gazdasági tevékenysége.

41 — Az önkéntes adományoktól eltekintve a diákok szülei ezzel összefüggésben csupán az iskola iskolabusz és ebéd biztosításához hasonló, opcionálisan igénybe vehető ajánlataiért fizetnek.

42 — Mellékesen megjegyzem, hogy akkor is vállalkozási tevékenységről van szó, ha az iskola előadótermét jelentős mértékben bérbe adják harmadik félnek szociális vagy kulturális vonatkozás nélküli, nem iskolai rendezvények céljából.

52. Mindenesetre a nemzeti eljárási autonómia keretében a kérdést előterjesztő bíróság feladata ezzel összefüggésben megtenni a Congregación tevékenységére vonatkozó szükséges megállapításokat, amelyekből következtetni lehet a szóban forgó előadóterem használatára. Ennek során biztosan nem lehet egyedül attól függővé tenni a kérdés eldöntését, hogy a „La Inmaculada” iskola összes helyisége közül – az épületegyüttes teljes hasznos területéhez viszonyítva – milyen arányban használnak helyiségeket az egyik és a másik oktatási forma biztosításához.⁴³ Véleményem szerint sokkal hangsúlyosabbak más olyan ismertetőjegyek, mint különösen az egyik és a másik oktatási formára jellemző osztályok és tanórák, valamint diákok⁴⁴ és tanárok száma; figyelembe kell venni továbbá az iskola által az egyik és a másik oktatási formához rendelt átlagos éves költségvetési keretet.

53. Amennyiben a Congregación gazdasági tevékenysége elhanyagolható mértékű, és teljesen alárendelt jellegű annak szociális, kulturális és oktatáspolitikai oktatási szolgáltatásaihoz képest, úgy igazolt lenne összességében abból kiindulni, hogy a Congregación nem gazdasági tevékenységet végez. Ebben az értelemben a Bizottság is helyesen lépett fel a Bíróság előtt.

54. Ezt a nézőpontot mindenekelőtt egyszerűsítési indokok igazolják, és az az állami támogatásokról szóló uniós jogi rendelkezések lehető legkevesbé bürokratikus alkalmazását eredményezi. A jogbiztonság elvének tiszteletben tartása érdekében azonban meg kell állapítani azt az értékhatárt, amelyet a vállalkozások és a nemzeti hatóságok főszabálynak tekinthetnek a gazdasági tevékenységek teljesen elhanyagolható jellegének megállapítása során.

55. Úgy tűnik, a Bizottság abból indul ki, hogy a Congregaciónhoz hasonló intézmény esetében a teljes oktatási ajánlat 20%-áig terjedő gazdasági tevékenység teljes mértékben alárendelt és kizárólag járulékos jellegű. A Bizottság ezzel kapcsolatban az általános csoportmentességi rendeletére⁴⁵ és a kutatási támogatások általa megállapított keretrendszerére⁴⁶ hivatkozik.

56. A szóban forgó tényállás értékelése során – az EUMSZ 288. cikk második bekezdése szerinti kötelező jogi aktusként – irányadó mértékben figyelembe kell venni az általános csoportmentességi rendeletet. Közelebbről megvizsgálva azonban e rendelet rendelkező részében nincs utalás ilyen 20%-os értékhatárra. A hivatkozott rendeletnek csupán preambuluma nevez meg szabályozási példaként ilyen százalékos értéket, és nagyon konkrét összefüggésben, a kutatási infrastruktúrákhoz kapcsolódóan.⁴⁷ Lényegében azonos megfogalmazás szerepel – ismét a kutatási intézményekkel vagy kutatási infrastruktúrákkal kapcsolatban – a Bizottság jogi kötőerővel nem rendelkező, a kutatási támogatások uniós keretrendszeréről szóló közleményében, amelyben bemutatja igazgatási gyakorlatát, és bizonyos intézkedéseket javasol a tagállamoknak.⁴⁸

57. E körülmények között nem látom szükségszerűnek, hogy általánosítsuk a Bizottság által kifejezetten a kutatási támogatásokra kifejlesztett, arányaiban magas 20%-os értékhatárt, és ezt általánosan használjuk a tevékenységek gazdasági vagy nem gazdasági jellegének megállapításánál.

43 — Az iratokból ezzel összefüggésben kiderül, hogy a „La Inmaculada” iskola hasznos területének 5,46%-át egy nem állami költségvetésből finanszírozott, nonprofit célú oktatási szolgáltatásokra használt épület foglalja el. A nemzeti bíróság feladata annak megítélése, hogy e különös tevékenységek a fent bemutatott szabadon igénybe vehető oktatás részét képezik, vagy külön, azon túlmutató kereskedelmi oktatási ajánlatról van szó.

44 — A Bizottság a tárgyaláson előadta, hogy a „La Inmaculada” iskola szabadon igénybe vehető oktatási ajánlatát igénybe vevő diákok aránya legfeljebb 23%. Azt állítja, hogy ez az érték maga az iskola által annak honlapján közzétett adatokból adódik. A számítás alapja vélhetően a *bachillerato* és a *formación profesional* iskolai irányzat 2008/2009-es évre vonatkozó diákszámára (lásd: www.escolapiosdegetafe.es/historia, legutóbbi letöltés időpontja: 2017. január 12.). A Bíróságnak nem feladata ezen adatok helyességének és teljességének vizsgálata.

45 — A Szerződés 107. és 108. cikke alkalmazásában bizonyos támogatási kategóriáknak a belső piaccal összeegyeztethetőségéről szóló, 2014. június 17-i 651/2014/EU bizottsági rendelet (HL 2014. L 187., 1. o.).

46 — A kutatáshoz, fejlesztéshez és innovációhoz nyújtott állami támogatások keretrendszeréről szóló bizottsági közlemény (HL 2014. C 198., 1. o.).

47 — A 651/2014/EU rendelet (49) preambulumbekzdése.

48 — Az uniós keretrendszer 20. pontja.

58. Sokkal inkább – a versenyjogban általánosan használt⁴⁹ és a belső piaccal kapcsolatos más anyagokban⁵⁰ szereplő értékhatárok mintájára – abból kellene kiindulni, hogy rendes esetben csak akkor tekinthető teljes mértékben alárendeltnek egy gazdasági tevékenység a nem gazdasági tevékenységhez képest, ha mértéke nem haladja meg az érintett intézmény releváns ágazatban szóban forgó tevékenységének (a jelen esetben a Congregación iskolai oktatási szolgáltatásairól van szó) 10%-át.

59. Ha azonban a Congregaciónhoz hasonló intézmény gazdasági tevékenysége eléri vagy meghaladja a 10%-ot, abból kellene kiindulni, hogy ez az intézmény részben gazdasági, részben nem gazdasági tevékenységet végez. Ennek megfelelően a számára biztosított állami előny – a jelen esetben az adómentesség – arányosan (*pro rata*) olyan lehetséges előnynek lenne tekinthető, amelyet az állami támogatások EUMSZ 107. cikk (1) bekezdése szerinti tilalmára tekintettel kell értékelni.

60. Mindent egybevetve megállapítható, hogy a szóban forgóhoz hasonló adómentesség a katolikus egyház gazdasági tevékenységének hiányában eleve nem tartozik az EUMSZ 107. cikk (1) bekezdésének hatálya alá, amennyiben olyan iskolai épületet érint, amelyet az egyház a szociális, kulturális és oktatáspolitikai megbízása keretéhez tartozó oktatási szolgáltatásnyújtáshoz használ. Gazdasági tevékenységről van azonban szó, amennyiben az érintett épületet valódi kereskedelmi célokra használják.

b) Az EUMSZ 107. cikk (1) bekezdése alkalmazásának négy feltétele

61. A kért adómentességet csak annyiban lehet az EUMSZ 107. cikk (1) bekezdése szerinti mértékkel mérni, amennyiben a Congregación a fentieknek⁵¹ megfelelően gazdasági tevékenységet végez, és ennyiben vállalkozásnak tekinthető.

62. Az EUMSZ 107. cikk (1) bekezdése szerint „[h]a a Szerződések másként nem rendelkeznek, a belső piaccal összeegyeztethetetlen a tagállamok által vagy állami forrásból bármilyen formában nyújtott olyan támogatás, amely bizonyos vállalkozásoknak vagy bizonyos áruk termelésének előnyben részesítése által torzítja a versenyt, vagy azzal fenyeget, amennyiben ez érinti a tagállamok közötti kereskedelmet”.

63. Az EUMSZ 107. cikk (1) bekezdése értelmében vett „támogatásnak” minősítéshez az e rendelkezés szerinti minden feltételnek teljesülnie kell.⁵²

64. Először is állami beavatkozásról vagy legalábbis állami forrásból történő beavatkozásról kell hogy szó legyen. Másodszor e beavatkozásnak alkalmasnak kell lennie arra, hogy érintse a tagállamok közötti kereskedelmet. Harmadszor a kedvezményezettjét előnyben kell részesítenie. Negyedszer az intézkedésnek torzítania kell a versenyt, vagy azzal kell fenyegetnie.⁵³

49 — Azon kérdés megítéléséhez, hogy az EUMSZ 101. és az EUMSZ 102. cikk keretében a vállalkozások bizonyos magatartásai érezhető hatással lehetnek-e a tagállamok közötti kereskedelemre, az ítélkezési gyakorlat és a Bizottság gyakorlata – egyéb kritériumok mellett – 5%-os piaci részesedési küszöbtől teszi függővé a kérdést; e tekintetben lásd: „a Szerződés 81. és 82. cikkében szereplő, a kereskedelemre gyakorolt hatás fogalmáról szóló iránymutatás” című bizottsági közlemény (HL 2014. C 101., 81. o.) 46., 52. és 53. pontját.

50 — A hozzáadottérték-adó területén például Németországot a Tanács felhatalmazta arra, hogy kizárja az adólevonási jogból az árukra és szolgáltatásokra történő kiadásokat, amennyiben az árukat és szolgáltatásokat 90%-ot meghaladó mértékben az adóalany vagy alkalmazottjai magáncélokra vagy általában nem üzleti célokra használják (a 2000. február 28-i 2000/186/EK tanácsi határozat 1. cikke; HL 2000. L 59., 12. o.). Itt tehát csak akkor indulhatunk ki teljes mértékben alárendelt gazdasági tevékenységből, ha annak aránya 10%-nál kevesebb.

51 — Lásd a jelen indítvány 36–60. pontját.

52 — 2003. július 24-i Altmark Trans és Regierungspräsidium Magdeburg ítélet (C-280/00, EU:C:2003:415, 74. pont); 2013. május 8-i Libert és társai ítélet (C-197/11 és C-203/11, EU:C:2013:288, 74. pont); 2016. december 21-i Bizottság kontra Hansestadt Lübeck ítélet (C-524/14 P, EU:C:2016:971, 40. pont); Bizottság kontra World Duty Free Group és társai ítélet (C-20/15 P és C-21/15 P, EU:C:2016:981, 53. pont).

53 — 2003. július 24-i Altmark Trans és Regierungspräsidium Magdeburg ítélet (C-280/00, EU:C:2003:415, 75. pont); 2013. május 8-i Libert és társai ítélet (C-197/11 és C-203/11, EU:C:2013:288, 74. pont); 2016. december 21-i Bizottság kontra Hansestadt Lübeck ítélet (C-524/14 P, EU:C:2016:971, 40. pont); Bizottság kontra World Duty Free Group és társai ítélet (C-20/15 P és C-21/15 P, EU:C:2016:981, 53. pont).

65. E feltételek vizsgálata során az állandó ítélkezési gyakorlat szerint nem a nemzeti hatóságok szubjektív célkitűzése irányadó, sokkal inkább az intézkedéseik által gyakorolt hatások.⁵⁴

i) Az állami vagy állami forrásból történő beavatkozás

66. Ami az „állami vagy állami forrásból történő beavatkozás” kritériumát illeti, a Bíróság megállapította, hogy az EUMSZ 107. cikk (1) bekezdése nem csupán a szubvenciókhoz hasonló pozitív juttatásokat foglalja magában, hanem azokat a beavatkozásokat is, amelyek különböző formában enyhítik a vállalkozásra általában nehezedő terheket, és amelyek ezáltal, anélkül hogy a szó szoros értelmében szubvenciók lennének, azokkal azonos természetűek és hatásúak.⁵⁵

67. Az olyan előnyös adójogi bánásmód, amely ugyan nem jár együtt állami források átruházásával, de pénzügyileg kedvezőbb helyzetbe hozza a kedvezményezetteket, mint a többi adóalanyt, az EUMSZ 107. cikk (1) bekezdésének hatálya alá tartozik.⁵⁶ Ez természetesen akkor is igaz, amikor a megfelelő kedvezményt regionális vagy helyi állami szerv – a jelen esetben önkormányzat – biztosítja, illetve annak bevételeit csökkenti; az EUMSZ 107. cikk (1) bekezdésének hatálya ugyanis kiterjed valamennyi, állami forrásból finanszírozott és az államnak betudható intézkedésre.⁵⁷

68. Az, hogy a jelen ügyben a szóban forgó adómentesség az 1979. évi megállapodásból ered, és ezzel nemzetközi jogi gyökerei vannak, nem fosztja meg azt állami vagy állami forrásból történő beavatkozás jellegétől. Először is az 1979. évi megállapodást a spanyol állam irányadó közreműködése mellett és annak ratifikálásával kötötték meg; az uniós jog szempontjából ezért nemzeti jogként kezelendő. Másodszor a megállapodás az építkezésekre, létesítményekre és építési munkálatokra kivetett adó tekintetében az önkormányzati bevételekieséshez vezet Spanyolországban. Harmadszor a spanyol állam irányadó mértékben közreműködik a megállapodás értelmezésében és végrehajtásában, ahogyan ezt nem utolsósorban a pénzügyminisztérium különböző rendeletei bizonyítják.⁵⁸ Negyedszer pedig a megállapodás VI. cikkében megállapított konfliktusrendező mechanizmus ugyancsak döntő szerepet biztosít a spanyol államnak a megállapodás értelmezése és fejlesztése tekintetében.

54 — 2005. március 3-i Heiser-ítélet (C-172/03, EU:C:2005:130, 46. pont); 2011. június 9-i Comitato „Venezia vuole vivere” és társai kontra Bizottság ítélet (C-71/09 P, C-73/09 P és C-76/09 P, EU:C:2011:368, 94. pont); 2016. október 26-i Orange kontra Bizottság ítélet (C-211/15 P, EU:C:2016:798, 38. pont); 2016. december 21-i Bizottság kontra Hansestadt Lübeck ítélet (C-524/14 P, EU:C:2016:971, 48. pont).

55 — 1961. február 23-i De Gezamenlijke Steenkolenmijnen in Limburg kontra Főhatóság ítélet (30/59, EU:C:1961:2, 43. o.); 1994. március 15-i Banco Exterior de España ítélet (C-387/92, EU:C:1994:100, 13. pont); 1996. július 11-i SFEI és társai ítélet (C-39/94, EU:C:1996:285, 58. pont); 2015. január 14-i Eventech-ítélet (C-518/13, EU:C:2015:9, 33. pont).

56 — 1994. március 15-i Banco Exterior de España ítélet (C-387/92, EU:C:1994:100, 14. pont); 2011. november 15-i Bizottság és Spanyolország kontra Government of Gibraltar és Egyesült Királyság ítélet (C-106/09 P és C-107/09 P, EU:C:2011:732, 72. pont); 2014. október 9-i Ministerio de Defensa és Navantia ítélet (C-522/13, EU:C:2014:2262, 23. pont); 2016. december 21-i Bizottság kontra World Duty Free Group és társai ítélet (C-20/15 P és C-21/15 P, EU:C:2016:981, 56. pont); hasonlóképpen: 2006. június 22-i Belgium és Forum 187 kontra Bizottság ítélet (C-182/03 és C-217/03, EU:C:2006:416, különösen a 81. pont).

57 — Ebben az értelemben: 1987. október 14-i Németország kontra Bizottság ítélet (248/84, EU:C:1987:437, 17. pont); 2006. szeptember 6-i Portugália kontra Bizottság ítélet (C-88/03, EU:C:2006:511, 55. pont).

58 — Lásd a jelen indítvány fenti 13. pontját.

ii) Szelektív előny

69. Az EUMSZ 107. cikk (1) bekezdése tiltja az olyan támogatásokat, amelyek „bizonyos vállalkozások[at] vagy bizonyos áruk termelésé[t] előnyben részesít[ik]”, vagyis a szelektív támogatásokat.⁵⁹ Az előny szelektivitásának ismertetőjele az ítélkezési gyakorlat szerint, hogy bizonyos vállalkozásokat vagy bizonyos áruk termelését előnyben részesíti olyan vállalkozásokkal és áruk termelésével szemben, amelyek az említett szabályozás céljára tekintettel hasonló ténybeli és jogi helyzetben vannak.⁶⁰

70. Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az adókedvezmény szelektivitásának megállapítása során irányadó, hogy az alapjául szolgáló állami intézkedés annyiban eltér az általános rendszertől, amennyiben nem igazolt különbségtételt vezet be olyan gazdasági szereplők között, amelyek az e tagállam adószabályainak céljára tekintettel hasonló ténybeli és jogi helyzetben vannak.⁶¹

71. A jelen ügyben szereplő „általános rendszer” alapján Spanyolországban minden építkezésre, létesítményre és építményre kivetik az önkormányzatokat megillető adót. Az, hogy kizárólag a katolikus egyháznak nem kell megfizetnie ezt az adót az 1979. évi megállapodás alapján, az Egyház számára – amennyiben gazdasági és ennek megfelelően vállalkozói tevékenységet végez – olyan előnyt jelent, amely őt a többi vállalkozásnál pénzügyileg kedvezőbb helyzetbe hozza.⁶² Semmiképpen nem valamennyi gazdasági szereplőre megkülönböztetés nélkül alkalmazandó, általános intézkedésből eredő előnyról van szó, amely mindenki számára elérhető, aki teljesíti annak alkalmazási feltételeit.⁶³

72. A Bíróság biztosan megállapítja, hogy nem szelektív az adókedvezmény, ha a kedvezményt igazolja azon rendszer jellege vagy általános felépítése, amelynek a részét képezi, különösen, ha az adószabályozás a nemzeti adórendszer alapelveinek vagy vezérlő elveinek közvetlen következménye.⁶⁴ A szóban forgóhoz hasonló esetben azonban nem ilyennek tűnik a helyzet a rendelkezésünkre álló valamennyi információ alapján. A katolikus egyház adómentességének okai ugyanis nem az irányadó adószabályok rendszeréből, és nem a spanyol adórendszer alapelveiből vagy vezérlő elveiből fakadnak. A vitatott adómentesség alapja sokkal inkább az 1979. évi megállapodás. Olyan értékeken nyugszik tehát, amelyek eredete kívül esik a spanyol adójogon, és amelyek következeként nem alkalmasak az előny szelektivitásának kizárására.

59 — 2015. január 14-i Eventech-ítélet (C-518/13, EU:C:2015:9, 54. pont).

60 — 2005. március 3-i Heiser-ítélet (C-172/03, EU:C:2005:130, 40. pont); 2015. január 14-i Eventech-ítélet (C-518/13, EU:C:2015:9, 55. pont); 2016. december 21-i Bizottság kontra Hansestadt Lübeck ítélet (C-524/14 P, EU:C:2016:971, 41. és 54. pont); Bizottság kontra World Duty Free Group és társai ítélet (C-20/15 P és C-21/15 P, EU:C:2016:981, 54. pont); ugyanebben az értelemben már: 2001. november 8-i Adria-Wien Pipeline és Wietersdorfer & Peggauer Zementwerke ítélet (C-143/99, EU:C:2001:598, 41. pont).

61 — 2001. november 8-i Adria-Wien Pipeline és Wietersdorfer & Peggauer Zementwerke ítélet (C-143/99, EU:C:2001:598, 41. és 42. pont); 2006. szeptember 6-i Portugália kontra Bizottság ítélet (C-88/03, EU:C:2006:511, 54. és 56. pont); 2011. november 15-i Bizottság és Spanyolország kontra Government of Gibraltar és Egyesült Királyság ítélet (C-106/09 P és C-107/09 P, EU:C:2011:732, 73., 75. és 101. pont); 2016. december 21-i Bizottság kontra World Duty Free Group és társai ítélet (C-20/15 P és C-21/15 P, EU:C:2016:981, 54. és 60. pont).

62 — A pénzügyileg kedvezőbb helyzet kritériumának megítéléséhez lásd: 2006. június 15-i Air Liquide Industries Belgium ítélet (C-393/04 és C-41/05, EU:C:2006:403, 30. pont); 2014. október 9-i Ministerio de Defensa és Navantia ítélet (C-522/13, EU:C:2014:2262, 23. pont); 2015. szeptember 8-i Taricco és társai ítélet (C-105/14, EU:C:2015:555, 61. pont); 2016. december 21-i Bizottság kontra World Duty Free Group és társai ítélet (C-20/15 P és C-21/15 P, EU:C:2016:981, 56. pont).

63 — A valamennyi gazdasági szereplőre megkülönböztetés nélkül alkalmazandó, általános intézkedések kérdésköréhez lásd: 2013. július 18-i P-ítélet (C-6/12, EU:C:2013:525, 18. pont); 2014. október 9-i Ministerio de Defensa és Navantia ítélet (C-522/13, EU:C:2014:2262, 23. pont); 2016. december 21-i Bizottság kontra World Duty Free Group és társai ítélet (C-20/15 P és C-21/15 P, EU:C:2016:981, 56. és 59. pont); ugyanebben az értelemben már: 2001. november 8-i Adria-Wien Pipeline és Wietersdorfer & Peggauer Zementwerke ítélet (C-143/99, EU:C:2001:598, 35. pont).

64 — 2004. április 29-i Hollandia kontra Bizottság ítélet (C-159/01, EU:C:2004:246, 42. és 43. pont); 2013. július 18-i P-ítélet (C-6/12, EU:C:2013:525, 22. pont); 2016. december 21-i Bizottság kontra World Duty Free Group és társai ítélet (C-20/15 P és C-21/15 P, EU:C:2016:981, 58. pont); Bizottság kontra Hansestadt Lübeck ítélet (C-524/14 P, EU:C:2016:971, 41. pont); hasonlóképpen: 2001. november 8-i Adria-Wien Pipeline és Wietersdorfer & Peggauer Zementwerke ítélet (C-143/99, EU:C:2001:598, 42. pont); 2014. október 9-i Ministerio de Defensa és Navantia ítélet (C-522/13, EU:C:2014:2262, 42. és 43. pont).

73. Hasonlóképpen akkor is hiányozhat az EUMSZ 107. cikk (1) bekezdése szerinti szelektív előny, ha a vitatott adómentesség csupán a katolikus egyház által az általános érdekű szolgáltatások területén átvállalt terhek ellentételezésének minősül. Ennek megítéléséhez az Altmark Trans ítélkezési gyakorlatban⁶⁵ felállított kritériumok irányadók.

74. E kritériumok alkalmazása során – az EUMSZ 17. cikk (1) bekezdése szerinti alkotmányos kötelezettségre figyelemmel – tiszteletben kell tartani az egyházak különleges jogállását. Ez ugyan ahhoz vezethet, hogy az általános érdekű szolgáltatásokhoz való hozzájárulásnak minősülhetnek az egyházi iskolákban nyújtott oktatási szolgáltatások, különösen, ha beépültek az állami oktatási rendszerbe.⁶⁶

75. A katolikus egyház építkezésekre, létesítményekre és építési munkálatokra kivetett adó alóli *általános* mentesítése azonban mint olyan nem minősül az Egyházra a közszolgáltatási kötelezettségek teljesítése során háruló *konkrét* terhek objektív és mindenekelőtt átlátható módon számított ellentételezésének.⁶⁷ Az ilyen ellentételezés sokkal inkább csak célorientált intézkedésekkel lenne megvalósítható, különösen konkrét állami pénzügyi hozzájárulások útján, mindazonáltal meg kellene vizsgálni, hogy megfelelő ellentételezésnek minősülnek-e a Congregación által a spanyol államtól egyébként is kapott pénzügyi hozzájárulások.

76. Ezen hivatkozott elővigyázatossági intézkedések nélkül a szóban forgóhoz hasonló helyzetben az Altmark Trans ítélkezési gyakorlat alapján nem zárható ki a katolikus egyház szelektív előnyben részesítése.

iii) A tagállamok közötti kereskedelem érintettsége és a verseny torzulása

77. Az EUMSZ 107. cikk (1) bekezdésének harmadik és negyedik, egymással szorosan összefüggő feltétele az állami támogatások versenyre, illetve Unión belüli kereskedelemre gyakorolt hatásaival foglalkozik. Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint nem kell bizonyítani, hogy a támogatásnak tényleges hatása van a tagállamok közötti kereskedelemre, és hogy a verseny ténylegesen torzult, hanem csak azt kell megvizsgálni, hogy az intézkedés képes-e hatást gyakorolni e kereskedelemre, és torzítani a versenyt.⁶⁸

78. Az intézkedések már akkor mindig alkalmasak arra, hogy hatást gyakoroljanak a tagállamok közötti kereskedelemre, ha valamely vállalkozás helyzetét megerősítik a kereskedelemben versenytársaival szemben. Ehhez nem szükséges, hogy maga a kedvezményezett vállalkozás részt vegyen az Unión belüli kereskedelemben.⁶⁹

79. A verseny torzítására vonatkozó feltétellel kapcsolatban hangsúlyozni kell, hogy azok a támogatások, amelyek a vállalkozás által mindennapos üzletvezetése vagy rendes tevékenysége keretében általában viselendő költségek csökkentésére irányulnak, főszabály szerint torzítják a versenyfeltételeket.⁷⁰

65 — 2003. július 24-i Altmark Trans és Regierungspräsidium Magdeburg ítélet (C-280/00, EU:C:2003:415, 83–94. pont, különösen a 88–93. pont); azóta állandó ítélkezési gyakorlattá vált, lásd legutóbb: a 2016. október 26-i Orange kontra Bizottság ítélet (C-211/15 P, EU:C:2016:798, 42. és 44. pont).

66 — Az Altmark Trans ítélkezési gyakorlat (2003. július 24-i Altmark Trans és Regierungspräsidium Magdeburg ítélet, C-280/00, EU:C:2003:415, 89. pont) szerinti első kritérium.

67 — Az Altmark Trans ítélkezési gyakorlat (2003. július 24-i Altmark Trans és Regierungspräsidium Magdeburg ítélet, C-280/00, EU:C:2003:415, 90. és 91. pont) szerinti második kritérium.

68 — 2006. január 10-i Cassa di Risparmio di Firenze és társai ítélet (C-222/04, EU:C:2006:8, 140. pont); 2015. január 14-i Eventech-ítélet (C-518/13, EU:C:2015:9, 65. pont); 2016. október 26-i Orange kontra Bizottság ítélet (C-211/15 P, EU:C:2016:798, 64. pont); 2016. december 21-i Vervloet és társai ítélet (C-76/15, EU:C:2016:975, 102. pont).

69 — 2006. január 10-i Cassa di Risparmio di Firenze és társai ítélet (C-222/04, EU:C:2006:8, 141–143. pont); 2015. január 14-i Eventech-ítélet (C-518/13, EU:C:2015:9, 66. és 67. pont); 2016. december 21-i Vervloet és társai ítélet (C-76/15, EU:C:2016:975, 104. pont).

70 — 2009. április 30-i Bizottság kontra Olaszország és Wam ítélet (C-494/06 P, EU:C:2009:272, 54. pont); 2016. október 26-i Orange kontra Bizottság ítélet (C-211/15 P, EU:C:2016:798, 66. pont).

80. Az indítványom ezen részében bemutatottakhoz – vagyis az iskola szabadon igénybe vehető oktatási ajánlatához és más választható ajánlataihoz – hasonló, *kereskedelmi célból* nyújtott oktatási szolgáltatások esetén van egy olyan piac, amelyen nagyobb, sőt kisebb szolgáltatók is folytathatnak határokon átnyúló tevékenységet. Amennyiben az ilyen – a szóban forgó katolikus egyházhhoz hasonló – oktatási szolgáltató mentesül az építkezésekre, létesítményekre és építési munkálatokra kivetett adó alól, miközben hasonló helyzetekben a tényleges vagy potenciális versenytársainak meg kell fizetniük ezt az adót, úgy ez a szolgáltató olyan költségelőnyhöz jut, amelynek kedvező hatása lehet számára a versenyben.

81. Igaz, hogy a szóban forgó ügyben a Congregación által a „La Inmaculada” iskola előadótermének átépítése miatt fizetendő 23 730,41 euró adó mértéke csekélynek hathat más, a belső piac szempontjából jelentős költségtényezőkhöz hasonlítva.

82. Az állandó ítélkezési gyakorlat szerint azonban az uniós jogban nincsen olyan értékhatár vagy százalékos arány, amely alatt úgy lehet tekinteni, hogy a tagállamok közötti kereskedelem nem érintett. Még a viszonylag kis összegű támogatás vagy a támogatott vállalkozások viszonylag kis mérete sem enged ugyanis önmagában arra következtetni, hogy az intézkedés nem érinti a tagállamok közötti kereskedelmet.⁷¹

83. Ha tehát valamely intézmény gazdasági tevékenysége kellő súllyal rendelkezik ahhoz, hogy az intézmény az uniós versenyjogi szabályok szerinti vállalkozásnak minősüljön (ami az EUMSZ 107. cikk alkalmazásának előfeltétele⁷²), akkor a viszonylag csekélynek mondható támogatások is hatással lehetnek a tagállamok közötti kereskedelemre.

84. Ezen túlmenően az európai versenyjogban soha nem elkülönülten, hanem minden esetben gazdasági és jogi összefüggéseikkel együtt kell értékelni az intézkedések uniós kereskedelemre és belső piaci versenyre gyakorolt hatásait. Ennek során nem utolsósorban figyelembe kell venni, hogy elszigetelt egyedi esetről van-e szó, vagy hasonló problémák sokaságáról (problémakörről).⁷³

85. Amennyiben valamely intézmény – a szóban forgó katolikus egyházhhoz hasonlóan – számos olyan ingatlannal rendelkezik, amelyek összességében mentesülnek a vitatott adó megfizetése alól, úgy a valódi versenyelőnye jóval túlmutat azon, amit az alapügyben vitatott, egyetlen – jelen esetben a „La Inmaculada” iskola előadótermének felújítására vonatkozó – munka tekintetében kifizetett 23 730,41 euró felületesen sugallhat. Oktatási szolgáltatások kínálójaként ugyanis a katolikus egyház költségtervében általánosan figyelembe veheti azt az előnyt, amely valamennyi iskolaépülete tekintetében megilleti az építkezésekre, létesítményekre és építési munkálatokra kivetett adó alóli mentességgel. Ha belegondolunk továbbá, hogy az 1979. évi megállapodás számos más adómentességet is biztosít, akkor ez az előny esetlegesen még tovább nő.

86. Egyébként az Európai Bizottság által közzétett *de minimis* szabályozás⁷⁴ szerint is csak azokat a támogatási intézkedéseket kell olyannak tekinteni, amelyek „nem felelnek meg az EUMSZ 107. cikk (1) bekezdése valamennyi feltételének”, amelyek összege három pénzügyi év időszakában nem haladja meg a 200 000 eurót. Az 1979. évi megállapodás szerinti szóban forgó adómentességnek nincs ilyen

71 — 1990. március 21-i Belgium kontra Bizottság ítélet („Tubemeuse”-ítélet, C-142/87, EU:C:1990:125, 43. pont); 2003. július 24-i Altmark Trans és Regierungspräsidium Magdeburg ítélet (C-280/00, EU:C:2003:415, 81. pont); 2015. január 14-i Eventech-ítélet (C-518/13, EU:C:2015:9, 68. pont); 2016. december 21-i Vervloet és társai ítélet (C-76/15, EU:C:2016:975, 107. pont).

72 — E tekintetben lásd a vállalkozás fogalmával összefüggésben a fentiekben, különösen a jelen indítvány 53–60. pontjában kifejtetteket.

73 — Ezzel összefüggésben alapvető az 1991. február 28-i Delimitis-ítélet (C-234/89, EU:C:1991:91, 19–27. pont), amely szerint a vállalkozások megállapodásai esetleges versenyellenes hatásainak értékelése során irányadó jelleggel figyelembe kell venni, hogy a piacon „hasonló fajtájú szerződések sorozata” létezik, amelyek „kumulatív töredező hatást” okozhatnak; lásd továbbá: 1994. április 27-i Almelo-ítélet (C-393/92, EU:C:1994:171, 37. pont); 2015. november 26-i Maxima Latvija ítélet (C-345/14, EU:C:2015:784, 26. pont); hasonlóképpen: 2014. szeptember 11-i CB kontra Bizottság ítélet (C-67/13 P, EU:C:2014:2204, 79. pont).

74 — Az Európai Unió működéséről szóló szerződés 107. és 108. cikkének a csekély összegű támogatásokra való alkalmazásáról szóló, 2013. december 18-i 1407/2013/EU bizottsági rendelet (HL 2013. L 352., 1. o.) 3. cikkének (1) és (2) bekezdése. E rendelet 7. cikkének (1) bekezdése szerint alkalmazandó a hatálybalépése előtt odaítélt támogatásokra is.

összezszerű és időbeli korlátja, az a hivatkozott megállapodás IV. cikke (1) bekezdésének B) pontja szerint általánosan és korlátozás nélkül vonatkozik a katolikus egyház *valamennyi* spanyolországi építkezésére, létesítményére és építményére. Ez az adómentesség következésképpen nem élvezheti a csekély összegű támogatások szabályozásának előnyeit.

c) Közbenső következtetés

87. Amennyiben tehát a Congregación a fentiek szerint gazdasági tevékenységet végez, és ezzel vállalkozásnak tekintendő,⁷⁵ úgy az alapügyben szóban forgó adómentességet állami támogatásnak kell minősíteni, amelyre vonatkozik az EUMSZ 107. cikk (1) bekezdése szerinti tilalom.

3. Az esetleges állami támogatáskénti besorolás következményei

88. Azt a kérdést kell még kifejteni, hogy milyen következményekkel járhat az alapügyben, ha az EUMSZ 107. cikk (1) bekezdése szerinti állami támogatásnak minősül a vitatott adómentesség. A különös következmények nevezetesen az EUMSZ 108. cikkből és az EUMSZ 351. cikk első bekezdéséből fakadhatnak, amelyekre mindenekelőtt a spanyol kormány is nyomatékosan utalt. Ahhoz, hogy a kérdést előterjesztő bíróság számára hasznos választ lehessen adni,⁷⁶ röviden foglalkozni kell végül ezzel a két rendelkezéssel és a belőlük fakadó problémákkal is.

a) Az EUMSZ 108. cikk szerinti létező támogatások és új támogatások elhatárolása

89. Az EUMSZ 108. cikk megkülönbözteti a létező támogatási programokat és az új támogatásokat. Míg az új támogatásokat nem lehet végrehajtani a Bizottság általi engedélyezésig (EUMSZ 108. cikk (3) bekezdés), a létező támogatási programokra csupán folyamatos bizottsági vizsgálat vonatkozik (EUMSZ 108. cikk (1) bekezdés). Röviden tehát az új támogatásokra bejelentési kötelezettség és végrehajtási tilalom vonatkozik, amelyek megsértése esetén a támogatás nyújtása jogellenesnek minősül,⁷⁷ míg a létező támogatási programok szabályszerűen végrehajthatók, amennyiben a Bizottság nem állapította meg azok összeegyeztethetlenségét.⁷⁸

90. Ha tehát a vitatott adómentesség esetében az EUMSZ 108. cikk (1) bekezdése szerinti létező támogatási programról van szó, akkor a kérdést előterjesztő bíróság nem minősítheti jogellenesnek annak biztosítását mindaddig, ameddig a Bizottság nem állapítja meg a belső piaccal való összeegyeztethetlenségét.

91. A létező támogatási program megállapítása mellett szól felületes vizsgálat mellett a körülmény, hogy az 1979. évi megállapodás a Spanyolország Európai Közösségekhez való csatlakozását megelőző időkből származik; köztudottan csupán 1986-ban került sor a csatlakozásra.

75 — Lásd: a jelen indítvány fenti 36–60. pontja.

76 — A kérdést előterjesztő bíróság számára adott hasznos válasz nyújtásának, és közben szükség szerint az előzetes döntéshozatal iránti kérelemnek nem kifejezetten tárgyát képező uniós jogi szempontok vizsgálatának szükségességéről lásd: 1990. december 12-i SARPP-ítélet (C-241/89, EU:C:1990:459, 8. pont); 2009. december 2-i Aventis Pasteur ítélet (C-358/08, EU:C:2009:744, 50. pont); 2014. december 18-i Centre public d'action sociale d'Ottignies-Louvain-La-Neuve ítélet (C-562/13, EU:C:2014:2453, 37. pont); 2015. december 17-i Neptune Distribution ítélet (C-157/14, EU:C:2015:823, 33. és 34. pont).

77 — 1990. február 14-i Franciaország kontra Bizottság ítélet (C-301/87, EU:C:1990:67, 17. pont); 2008. február 12-i Centre d'exportation du livre français ítélet (C-199/06, EU:C:2008:79, 36. és 37. pont); 2013. november 21-i Deutsche Lufthansa ítélet (C-284/12, EU:C:2013:755, 25. és 26. pont); 2015. november 11-i Klausner Holz Niedersachsen ítélet (C-505/14, EU:C:2015:742, 18. és 19. pont).

78 — 1994. március 15-i Banco Exterior de España ítélet (C-387/92, EU:C:1994:100, 20. pont); 2013. július 18-i P-ítélet (C-6/12, EU:C:2013:525, 36. pont); 2016. október 26-i DEI kontra Bizottság ítélet (C-590/14 P, EU:C:2016:797, 45. pont).

92. Valamely intézkedés létező támogatási programnak vagy új támogatásnak minősülése tekintetében azonban kizárólag az az időpont lehet irányadó, amikortól a támogatáshoz kapcsolódó versenytorzítás megvalósul vagy valószínűleg megvalósul.⁷⁹ A szóban forgó ügyben csupán 1988-ban kerülhetett sor ilyen versenytorzításra, amikor Spanyolország ténylegesen bevezette az építkezésekre, létesítményekre és építési munkálatokra kivetett adót. Ebben az időpontban Spanyolország már az Európai Közösségek tagállama volt.

93. Így a szóban forgóhoz hasonló adómentesség nem sorolható a létező támogatási programok közé, hanem új támogatásnak kell azt tekinteni. Következésképpen az EUMSZ 108. cikk nem akadályozza a kérdést előterjesztő bíróságot abban, hogy jogellenes támogatásnyújtásból induljon ki az alapügyben.

b) Az EUMSZ 351. cikknek az 1979. évi megállapodásra tekintettel való figyelembevételéről

94. Végül csak azt kell kideríteni, hogy az EUMSZ 351. cikk megengedi-e vagy előírja-e a kérdést előterjesztő bíróságnak, hogy az alapügyben eltérjen az állami támogatások EUMSZ 107. cikk (1) bekezdése szerinti tilalmától, és akkor is biztosítsa a vitatott adómentességet a katolikus egyház részére, ha tulajdonképpen jogellenes állami támogatásról van szó.

95. Az EUMSZ 351. cikk első bekezdése szerint az uniós jog nem érinti a valamely csatlakozó állam és valamely harmadik állam között az Unióhoz való csatlakozást megelőzően létrejött nemzetközi jogi megállapodásokból eredő jogokat és kötelezettségeket.

96. Az EUMSZ 351. cikk általános hatályú, és tárgyától függetlenül valamennyi olyan nemzetközi megállapodásra alkalmazandó, amely érintheti az uniós jog alkalmazását.⁸⁰ A rendelkezést tehát minden további nélkül alkalmazni lehet az 1979. évi megállapodásra tekintettel is.

97. Mindazonáltal az EUMSZ 351. cikkből nem következik olyan *kötelezettség*, hogy el kell térni az EUMSZ 107. cikk (1) bekezdéséhez hasonló uniós jogi rendelkezésektől. A tagállamoknak sokkal inkább csupán *lehetőséget* biztosít az uniós csatlakozásuk előtt vállalt esetleges nemzetközi jogi kötelezettségeik tiszteletben tartására,⁸¹ és ennek érdekében szükség szerint az uniós jogi rendelkezésektől való eltérésre.⁸² Amennyiben azonban a kérdéses nemzetközi jogi megállapodás mozgásteret biztosít a tagállamnak, azt a tagállam az uniós joggal összeegyeztethető módon veheti igénybe.⁸³

98. Mindenesetre nem a Bíróság, hanem a nemzeti bíróság feladata a Spanyolországot az 1979. évi megállapodásból terhelő nemzetközi kötelezettségek terjedelmének megállapítása.⁸⁴

99. A kérdést előterjesztő bíróságnak ezért meg kell vizsgálnia, hogy az 1979. évi megállapodás IV. cikke (1) bekezdésének B) pontjából az következik-e, hogy a katolikus egyházat a Spanyolországban található *valamennyi* épülete tekintetében – a részben vagy teljesen gazdasági tevékenységnek szentelt épületeket is ideértve – *általános jelleggel mentesíteni kell* az építkezésekre, létesítményekre és építési

79 — Ebben az értelemben már a Vervloet és társai ügyre vonatkozó indítványom (C-76/15, EU:C:2016:386, 115. pont), azzal a kérdéssel összefüggésben, hogy valamely új támogatás mikor minősül „bevezetettnek” vagy „végrehajtottnak” az EUMSZ 108. cikk (3) bekezdése szerint. A versenytorzítás megvalósulásának ugyanezen kritériuma alkalmazható az új támogatások és a létező támogatási programok közötti különbségtétel során is.

80 — 1980. október 14-i Burgoa-ítélet (812/79, EU:C:1980:231, 6. pont); 1993. augusztus 2-i Levy-ítélet (C-158/91, EU:C:1993:332, 11. pont).

81 — 1995. március 28-i Evans Medical és Macfarlan Smith ítélet (C-324/93, EU:C:1995:84, 27. pont); 1997. január 14-i Centro-Com-ítélet (C-124/95, EU:C:1997:8, 56. pont); 2011. december 21-i Air Transport Association of America és társai ítélet (C-366/10, EU:C:2011:864, 61. pont).

82 — Ebben az értelemben: 1997. január 14-i Centro-Com-ítélet (C-124/95, EU:C:1997:8, 61. pont); 2008. szeptember 3-i Kadi és Al Barakaat International Foundation kontra Tanács és Bizottság ítélet (C-402/05 P és C-415/05 P, EU:C:2008:461, 301. pont).

83 — 1995. március 28-i Evans Medical és Macfarlan Smith ítélet (C-324/93, EU:C:1995:84, 32. pont).

84 — 1993. augusztus 2-i Levy-ítélet (C-158/91, EU:C:1993:332, 21. pont); 1995. március 28-i Evans Medical és Macfarlan Smith ítélet (C-324/93, EU:C:1995:84, 29. pont); 1997. január 14-i Centro-Com-ítélet (C-124/95, EU:C:1997:8, 58. pont).

munkálatokra kivetett adó alól. Csak ebben az esetben van konfliktus az állami támogatások EUMSZ 107. cikk (1) bekezdése szerinti tilalmával, és csak ennyiben engedné meg az EUMSZ 351. cikk első bekezdése, hogy a kérdést előterjesztő bíróság az alapügy eldöntése során eltérjen az EUMSZ 107. cikk (1) bekezdésétől.

100. Mellékesen megjegyzem, hogy a spanyol államnak ilyen esetben az EUMSZ 351. cikk második bekezdése szerint meg kellene tennie a megfelelő lépéseket az 1979. évi megállapodás IV. cikke (1) bekezdése B) pontjának az állami támogatásokra vonatkozó uniós jogi rendelkezésekkel való esetleges összeegyeztethetlenségének kiküszöbölésére. Spanyolországnak először aktívan alkalmaznia kellene a megállapodás VI. cikkében szereplő konfliktusrendező mechanizmust annak érdekében, hogy – legalább a jövőre nézve – egyezsége jusson a Szentszékekkel a megállapodás IV. cikke (1) bekezdése B) pontjának olyan értelmezése tekintetében, amely összeegyeztethető az uniós joggal, és különösen az EUMSZ 107. cikk (1) bekezdéssel. Amennyiben ez az út nem vezet megfelelő időn belül az uniós joggal összeegyeztethető megoldáshoz, úgy Spanyolországnak fel kellene mondania a megállapodást.⁸⁵

4. Összefoglalás

101. Mindent egybevetve a következőket lehet megállapítani:

A szóban forgóhoz hasonló adómentesség nem sérti az állami támogatások EUMSZ 107. cikk (1) bekezdése szerinti tilalmát, amennyiben olyan iskolaépületet érint, amelyet a katolikus egyház a szociális, kulturális és oktatáspolitikai megbízása keretében oktatási szolgáltatásnyújtáshoz használ. Az ilyen adómentesség azonban az EUMSZ 107. cikk (1) bekezdése értelmében vett tiltott állami támogatásnak minősül, ha az adott épületet valódi kereskedelmi célokra használják.

VI – Véggövetkeztetés

102. A fenti megfontolások fényében azt javaslom a Bíróságnak, hogy a Juzgado de lo Contencioso-administrativo n° 4 de Madrid (madridi 4. sz. közigazgatási bíróság) előzetes döntéshozatal iránti kérelmét a következőképpen válaszolja meg:

Nem sérti az állami támogatások EUMSZ 107. cikk (1) bekezdése szerinti tilalmát az építkezésekre, létesítményekre és építési munkálatokra kivetett adó alóli olyan mentesség, mint amely a katolikus egyházat a Spanyol Állam és a Szentszék között 1979. január 3-án létrejött gazdasági megállapodás szerint megilleti, amennyiben olyan iskolaépületet érint, amelyet a katolikus egyház nem kereskedelmi jellegű oktatási szolgáltatásnyújtáshoz, hanem szociális, kulturális és oktatáspolitikai megbízása keretében nyújtott oktatási szolgáltatásokhoz használ.

⁸⁵ — 1999. szeptember 14-i Bizottság kontra Belgium ítélet (C-170/98, EU:C:1999:411, 42. pont); 2000. július 4-i Bizottság kontra Portugália ítélet (C-62/98, EU:C:2000:358, 49. pont); Bizottság kontra Portugália ítélet (C-84/98, EU:C:2000:359, 58. pont).